

Капітальні інвестиції у 2018 році

2018 рік завершив характерний для України трирічний інвестиційний цикл на доволі високому рівні*.

За період першого посткризового інвестиційного циклу (2016-2018 роки) зростання освоєних капітальних інвестицій становило 67,7% (до рівня 2015 року). Значною мірою такий високий результат був обумовлений низькою порівняльною базою, адже під час кризового періоду 2013-2015 років було втрачено майже третину капітальних інвестицій докризового періоду. Разом з тим, для економіки, яка упродовж зазначеного періоду постійно долала виклики, спричинені військовою агресією, торговими та транзитними війнами, демонстрація внутрішніми інвесторами впевненості у майбутньому є доволі значущою. Серед всіх компонентів ВВП з боку попиту саме капітальні інвестиції, що складають більше 85% валового нагромадження основного капіталу (ВНОК), упродовж цього часу продемонстрували найвищий темп росту й за підсумком 2018 року перевищили на 15,2% рівень 2012 року (останній рік зростання перед періодом скорочення інвестицій упродовж 2013-2015 років).

Високий рівень інвестиційної активності як протягом всього циклу, так і безпосередньо у 2018 році, формувався в умовах продовження реформування економіки, відновлення та збереження відносної макроекономічної стабільності, зменшення інвестиційних ризиків та підвищення інвестиційної привабливості. І хоча дані явища у 2018 році в черговий раз поєдналися із впливом дії негативних специфічних чинників, які гальмували виробничу активність (зокрема, агресія РФ у Азовському морі), незворотність впроваджуваних реформ, інтеграційний рух України до європейського співтовариства мали своє відображення у продовженні підвищені мотивації суб'єктів економічної діяльності до капіталовкладень.

Джерелами росту виступали ресурси сектору нефінансових корпорацій, сектору загальнодержавного управління й переважно зовнішні кредити банків та інших позик, драйверами – переробна та добувна промисловості, оптова та роздрібна торгівля, транспорт, інформація та телекомунікації.

У подальшому в інвестиційній сфері очікується збереження позитивних тенденцій. Разом з тим, 2019 рік може виявитися роком переходу до нового інвестиційного циклу, тому для нього, скоріш за все, варто очікувати характерного уповільнення інвестиційної активності, спричиненого певною невизначеністю, що властива для початку нових циклів, а також наявністю невирішених проблем на ринку внутрішнього кредитування та подвійними виборами в Україні.

«Протягом 2018 року спостерігалась характерна для третього року інвестиційного циклу тенденція уповільнення зростання: 37,4%, 18,4%, 9,9% та 10,5% у I, II, III та IV кварталах»

Рис. 1. Квартальна динаміка освоєних капітальних інвестицій та ВВП, %

*оцінка МЕРТ на базі квартальних статистичних даних Держстату
Джерело. Держстат, розрахунки Мінекономрозвитку

*– За оцінками Мінекономрозвитку було визначено трирічний цикл розвитку, притаманний інвестиційній функції (індекс капітальних інвестицій). При цьому, зважаючи на фактори, які не враховує циклічна функція, були виключені кризові та посткризові роки (2008р., 2009р., 2014р., 2015р.).

Висока активність вітчизняних інвесторів – бізнесу і державної влади – формує позитивні очікування щодо перспектив майбутнього розвитку України. Обсяги капітальних інвестицій за результатами січня-грудня 2018 року становили 14,8% від ВВП порівняно з 13,8% у січні- грудні 2017 року.

За джерелами фінансування

У 2018 році джерелами росту виступали ресурси сектору нефінансових корпорацій (71,3% від загального обсягу капінвестицій), сектору загальнодержавного управління (12,7%) й кредити банків та інші позики (6,7%).

Так, внесок власних коштів підприємств і організації у загальне зростання капітальних інвестицій за оцінкою у 2018 році становив 13,9 в.п. з урахуванням лагового ефекту на капіталовкладення від зростання прибутків підприємств упродовж попередніх років.

Довідково. За даними Держстату за січень-вересень 2018 року обсяг прибутку, отриманого підприємствами, був на 9,6 млрд.грн (на 2,6%) більший, ніж за результатами відповідного періоду 2017 року (8,2%, 16% та 36,3% – за відповідні періоди 2015, 2016 та 2017 років відповідно).

За даними Держстату індикатор економічних настроїв демонструє позитивні тенденції в економіці: у IV кварталі 2018 року позитивні очікування оцінені на рівні 104,0% (100,5% у IV кварталі 2017 року).

Другим за обсягом і розміром внеску джерелом фінансування капітальних інвестицій виявився сектор загальнодержавного управління. Наразі, в умовах загостреної воєнної ситуації в Україні, 60,3% капітальних інвестицій за рахунок коштів бюджету було спрямовано до сектору державного управління й оборони; обов'язкового соціального страхування.

Довідково. У 2013 році лише 44,9% капітальних інвестицій за рахунок бюджетних коштів були направлені в сектор державного управління й оборони; обов'язкового соціального страхування.

Крім того, суттєву бюджетну підтримку отримали сектор професійної, наукової та технічної діяльності, а також охорони здоров'я та надання соціальної допомоги (8,5% та 7,7% у структурі капітальних інвестицій за рахунок коштів бюджету відповідно).

Довідково. За 2018 рік обсяг капітальних видатків зведеного бюджету зріс на 44,3% у порівнянні з 2017 роком. Їх частка у загальному обсязі видатків склала 11,5% порівняно з 9,5% у 2017 році.

Серед інших джерел фінансування у 2018 році позитивні зміни відбулися за статтею «кредити банків та інші позики». Переважно завдяки вагомому внеску I кварталу їх частка у загальному обсязі капітальних інвестицій збільшилася до 6,7% порівняно з 5,3% у січні-грудні 2017 року, а їх внесок у загальний темп зростання оцінено у розмірі 1,2 в.п. Однак, таке позитивне зрушення, вірогідно, не є наразі системним, оскільки воно було зумовлене отриманням окремими підприємствами від зовнішніх банків кредитних позик (зокрема, підприємствами енергетики та металургії). В той час, як банківська система України все ще не приймає впливової участі у фінансуванні інвестиційних проектів внаслідок, скоріш за все, високої вартості кредитів та загального небажання банків ризикувати з інвестиційними проектами за умов існування на ринку інших безризикових інструментів (деPOSITNІ сертификати НБУ, державні цінні папери).

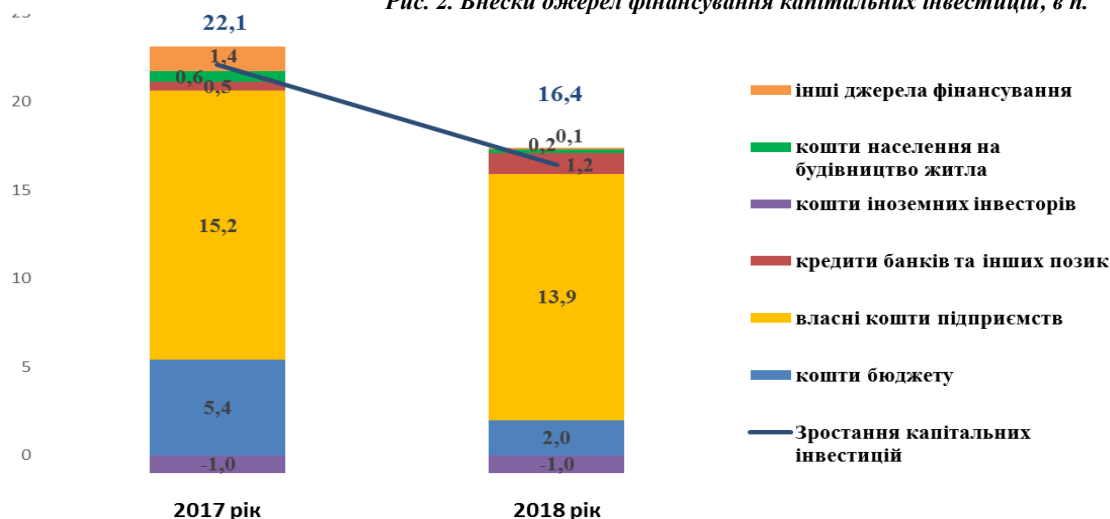
Довідково. За даними НБУ обсяг нових кредитів, наданих нефінансовим корпораціям, із строком погашення від 5 років за 2018 рік скоротився на 16,4% (порівняно з обсягом кредитів, виданих у 2017 році).

У березні 2018 року ЄБРР виділив Україні 26 млн. євро на реалізацію проекту з побудови трьох сонячних електростанцій. Джерело. www.tsn.ua

Група Metinvest здійснила рефінансування своїх боргових зобов'язань на суму 2271 млн дол. США шляхом випуску двох траншів нових єврооблігацій, що стало найбільшим в історії українського корпоративного сектору. Deutsche Bank і ING виступили глобальними координаторами та спільно з Natixis і UniCredit спільними організаторами рефінансування облігацій і координуючими уповноваженими провідними організаторами лінії передекспортного фінансування. Джерело. www.metinvestholding.com

«основне джерело фінансування інвестицій – власні кошти підприємств, при цьому, значно зросла частка інвестицій за рахунок кредитів банків та інших позик та коштів бюджету»

Рис. 2. Внески джерел фінансування капітальних інвестицій, в п.

* - Мінекономрозвитку розраховано внесок на базі зміни номінальних обсягів джерел фінансування капітальних інвестицій (до попереднього року), що скориговано на загальний дефлятор капітальних інвестицій.

Джерело. Держстат

Крім вітчизняного банківського сектору стримуючим фактором розвитку капітальних інвестицій залишається і низька активність іноземних інвесторів, про що свідчить зниження частки капітальних інвестицій за рахунок коштів іноземних інвесторів до найменшого за останні 7 років рівня (0,3% у структурі капітальних інвестицій у 2018 році, порівняно з 1,4% у січні-грудні 2017 року).

За даними НБУ, за 2018 рік приплив прямих іноземних інвестицій становив 2,5 млрд. дол. США проти 2,8 млрд. дол. США у 2017 році.

«частка фінансування за рахунок коштів іноземних інвесторів досягла одного з своїх найменших значень за останні роки»

Табл. 1. Огляд джерел фінансування капітальних інвестицій, % до загального обсягу

	I кв. 2017	II кв. 2017	III кв. 2017	IV кв. 2017	Січень-грудень 2017	I кв. 2018	II кв. 2018	III кв. 2018	IV кв. 2018	Січень-грудень 2018
кошти бюджету	4,2	8,7	11,7	19,4	12,7	4,2	9,0	14,1	18,0	12,7
власні кошти підприємств	76,6	72,6	70,2	65,3	69,9	76,2	74,8	69,6	68,0	71,3
кредити банків та інших позик	5,0	5,4	5,8	5,0	5,3	8,4	6,8	6,1	6,3	6,7
кошти іноземних інвесторів	1,5	1,5	2,3	0,6	1,4	0,3	0,2	0,4	0,3	0,3
кошти населення на будівництво житла	9,7	8,4	7,8	6,7	7,8	8,2	6,6	6,9	5,1	6,4
інші джерела фінансування	3,0	3,4	2,2	3,0	2,9	2,7	2,6	2,9	2,3	2,6

Джерело. Держстат, розрахунки Мінекономрозвитку

Скорочення припливу прямих іноземних інвестицій триває не зважаючи на певне покращення інвестиційної привабливості України.

Вже другий рік поспіль Індекс інвестиційної привабливості України ЕВА тримається на рівні вище трьох (3,07 у II півріччі 2018 року), тобто вийшов з негативної площини, хоча і досі не досяг найвищого значення, зафіксованого у 2010 році (3,4 балів).

Україна за рік піднялася на 3 позиції і займає 131 (з 174) місце в рейтингу інвестиційної привабливості країн світу BDO International Business Compass (IBC) за 2018 рік.

У рейтингу Doing Business 2019 Україна піднялась на 5 позицій, зайнявши 71 місце (з 190 країн). Україна змогла показати прогрес у питанні отримання дозволів на будівництво, піднявшись на 5 пунктів до 30 місяця, у забезпеченні виконання контрактів – на 25 пунктів до 57 місяця, у питаннях захисту інвесторів – на 9 пунктів до 72 місяця.

27 червня 2018 року Standard & Poor's підвищили рейтинг країни за національною шкалою з uaBBB- до uaBBB. 21 грудня 2018 року міжнародне рейтингове агентство Moody's Investors Service підвищило суверенний рейтинг України в національній та іноземній валютах до Caa1 з Caa2 та встановило стабільний прогноз. Рейтингове агентство Rating and Investment Information, Inc.

(R&I) 21 травня 2018 року підвищило рейтинг України в іноземній валюті до рівня «ССС+» з рівня «ССС» та підтвердило стабільний прогноз. Також, у жовтні 2018 року агентства Fitch Ratings підтвердили попередньо встановлені рейтинги за довгостроковими та короткостроковими зобов'язаннями та стабільний прогноз.

Отже, серед основних стримуючих приплив прямих іноземних інвестицій в Україну факторів лишаються такі як: триваючі військові дії на території України, невирішення питання вільного обігу землі, політична невизначеність у зв'язку із виборами, які мають відбутися у 2019 році, гальмування проведення великої приватизації, окремі обмеження руху капіталу, недовіра інвесторів до судової системи.

За видами економічної діяльності

Зростання обсягів освоєних капітальних інвестицій спостерігалось у більшості агрегованих видів економічної та промислової діяльності. Зокрема, переробна промисловість (позитивний внесок якої до загального зростання капітальних інвестицій у 2018 році оцінено на рівні 3,6 в.п.), добувна промисловість і розроблення кар'єрів (3,5 в.п.), оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (3,4 в.п.), транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (1,9 в.п.), інформація та телекомунікації (1,7 в.п.).

«зростання обсягів освоєних капітальних інвестицій продемонструвала більшість агрегованих видів економічної та промислової діяльності»

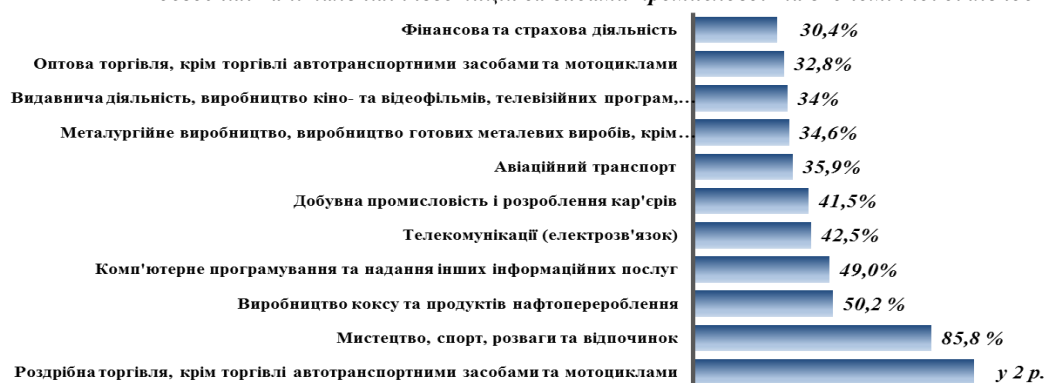
Особливістю IV кварталу 2018 року став потужний ривок у освоєнні капітальних інвестицій у **роздрібній торгівлі, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами** (зростання у три рази у IV кварталі 2018 до відповідного кварталу 2017 року), зумовлене витратами на оформлення патенту на торговий знак однієї з мереж магазинів роздрібною торгівлі.

Також, на тлі загального розвитку підприємств та проведення активної політики забезпечення ресурсної та енергетичної безпеки країни відбувалось зростання обсягів освоєних капітальних інвестицій серед підприємств **добувної промисловості та розроблення кар'єрів**.

Довідково. За даними «ДТЕК Енерго» компанія інвестувала у модернізацію і розвиток своїх підприємств 3,3 млрд. грн. Зокрема, за 6 міс. 2018р. компанія ввела в експлуатацію 17 лав на шахтах та планує до кінця року запустити ще 14 лав. В той же час, АТ «Укргазвидобування» продовжує активні геологорозвідувальні роботи, відкривши в серпні 2018 року після завершення буріння та випробування третє за рік родовище в Харківській області.

Джерело. www.dtek.com.ua, www.ugv.com.ua

Рис. 2. ТОП найвищих темпів зростання у 2018 році освоєних капітальних інвестицій за видами промислової та економічної діяльності, %

Джерело. Держстат

У виробництві коксу та продуктів нафтоперероблення високі темпи освоєння капітальних інвестицій спостерігалось протягом всього 2018 року, та досягло свого піку у IV кварталі (62,3% до відповідного кварталу 2017 року), що пов'язано з проведенням капітального ремонту ПАТ «Запоріжжкокс».

Довідково. Ремонт із загальним бюджетом у 73 млн гривень тривав до листопада 2018 року. Основна мета ремонту коксової батареї № 5 – відновлення ресурсу і проектних характеристик обладнання, підвищення надійності роботи та поліпшення якості продукції.

Джерело. ua-news.zp.ua

Значущою подією 2018 року стало впровадження швидкісного інтернету четвертого покоління (4G) в Україні, що знайшло відображення у суттєвому зростанні капітальних інвестицій у сфері **інформації та телекомунікацій** (41,9% у 2018 році відповідно до 2017 року).

Варто зазначити, що відбуваються **позитивні зрушення у якості інвестиційних потоків**. Так, зросла частка капітальних інвестицій направлених на підтримку високо- та середньовисокотехнологічних видів діяльності¹ з 7,2% у 2017 році до 8,1% у 2018 році. Однак, зазначена частка в Україні все ще залишається не достатньою, в той час як значна ресурсна орієнтованість інвестицій не зможе забезпечити стале економічне зростання в майбутньому.

«зросла частка капітальних інвестицій направлених на підтримку високотехнологічних видів діяльності»

Довідково. У 2018 році серед видів діяльності, які використовують високі та середньовисокі технології найбільше зростання капітальних інвестицій зафіксовано у сфері телекомунікацій (у I кварталі 2018 року у 2,4 раза порівняно з відповідним періодом 2017 року), що пов'язано з введенням 4G-зв'язку в Україні; у виробництві автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів (у I кварталі – у 2,1 раза), завдяки підписанню контракту на сім років між «Укрзалізницею» та американською корпорацією General Electric, що передбачає виділення коштів для складання локомотивів на українських потужностях; у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції (у II кварталі 2018 року у 2,3 раза), у зв'язку з проведенням на ПАТ «ДніпроАзот» капітального ремонту та оновлення виробництва на новітнє обладнання.

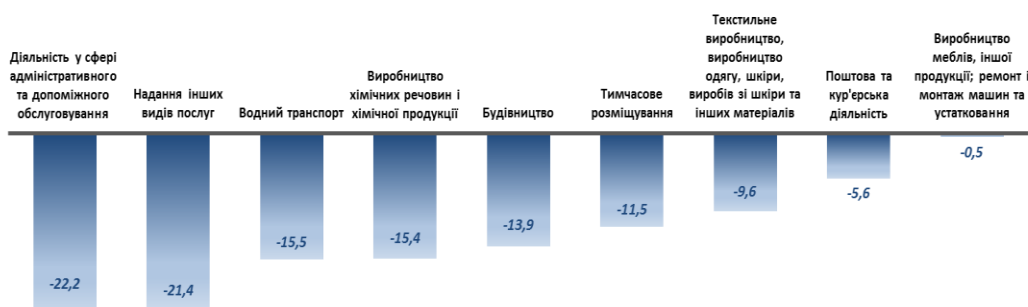
Джерело. www.nkrzi.gov.ua, www.uz.gov.ua, www.ukrinform.ua.

¹ – До видів діяльності, які використовують високі- та середньовисокі технології, віднесено: телекомунікації (електрозв'язок), комп'ютерне програмування та надання інших інформаційних послуг, наукові дослідження та розробки, виробництво хімічних речовин і хімічної продукції, виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів, виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції, виробництво електричного устаткування, виробництво машин та устаткування не віднесених до інших угруповань, виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів.

Також в Україні відбуваються процеси, що, певною мірою, свідчать про **ефективність проведення реформ, направлених на охорону інтелектуальної власності**, що безпосередньо позначається на змінах у структурі капітальних інвестицій за видами активів. За січень-грудень 2018 року питома вага освоєних капітальних інвестицій в нематеріальні активи збільшилася на 2,9 в.п. до 6,1% загального обсягу капітальних інвестицій (зокрема, частка капітальних інвестицій в права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії тощо – на 2,8 в.п. до 4,1%).

За структурою активів також зросла частка капітальних інвестицій, спрямована в нежитлові та інженерні споруди (до 14,7% та 19,4% у структурі капітальних інвестицій за січень-грудень 2018 року проти 14% та 18,4% відповідно за січень-грудень 2017 року). Однак, найбільш значною часткою освоєних капітальних інвестицій у розрізі видів активів залишаються інвестиції спрямовані в машини, устаткування та інвентар (33,1% загального обсягу капітальних інвестицій у січні-грудні 2018 року проти 34,8% за відповідний період 2017 року). Так, в умовах кооперації вітчизняних підприємств відбувається поступове нарощування освоєння капітальних інвестицій в машини устаткування та інвентар вітчизняного виробництва, хоча частка капітальних інвестицій за рахунок імпорту залишається значною.

Рис. 3. ТОП найбільших темпів падіння у 2018 році освоєних капітальних інвестицій за видами промислової та економічної діяльності, %

Джерело. Держстат

Скорочення обсягів капітальних інвестицій, яке спостерігалось в окремих ВЕД, не чинило суттєвого впливу на загальний темп приросту капінвестицій. Найбільше зниження серед ВЕД спостерігалось у діяльності у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (-0,6 в.п.), наданні інших видів послуг (-0,02 в.п.), водному транспорті (-0,02 в.п.) та будівництві (-1,7 в.п.). Негативний внесок будівництва був спричинений уповільненням житлового будівництва разом з недостатнім обсягом іпотечного кредитування та низьким рівнем активності споживачів в умовах низької доступності житла для населення, що відобразилось також у **зменшенні частки капітальних інвестицій за рахунок коштів населення на будівництво житла** у структурі капітальних інвестицій за джерелами фінансування (6,4% проти 7,8% у січні-грудні 2017 року).

Довідково: Загальна площа прийнятих в експлуатацію житлових будівель у 2018 році скоротилась на 14,9% (8689,4 тис. м² у 2018 році до 10206 тис. м² у 2017).

Серед промислових видів діяльності найсуттєвіше скорочення освоєних капінвестицій спостерігалось у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції (на 15,4%), яке певною мірою пов'язане із високою статистичною базою порівняння (зростання на 76,9% у 2017 році, коли здійснювався запуск виробництва ТОВ «Карпатнафтохім»).

Регіональний розріз

Більшість регіонів продемонстрували доволі високу позитивну динаміку освоєння капітальних інвестицій. Найвищі темпи нарощення інвестицій спостерігалися у Донецькій області – 54,6%, що обумовлено поступовою адаптацією регіону до змін 2014-2015 років та відновленням певної економічної стабільності регіону. Незважаючи на значне зростання, рівень освоєних інвестицій у даному регіоні наразі не досягає рівня 2012 року, а джерелами даних інвестицій найбільше виступають власні кошти підприємств. Вінницька, Черкаська, Дніпропетровська області та м. Київ також продовжили демонструвати високі показники освоєння капітальних інвестицій.

В той же час Івано-Франківська, Миколаївська, Запорізька, Херсонська Кіровоградська, Луганська, Одеська та Хмельницька області продемонстрували падіння капітальних інвестицій.

«Більшість регіонів продемонстрували досить високу позитивну динаміку освоєння капітальних інвестицій, з найвищими темпами у Донецькій, Вінницькій, Черкаській, Дніпропетровській областях та м. Києві»

Табл. 2. Регіональний розріз, %, в/п

2018	Лідери зростання			Найбільше падіння			
	2018р. у % до 2017р.	частка у структурі 2017р.	внесок, в.п.		2018р. у % до 2017р.	частка у структурі 2017р.	внесок, в.п.
Донецька	54,6	3,9	2,1	Івано-Франків.	-15,3	2,2	-0,3
Вінницька	37,8	2,6	1,0	Миколаївська	-12,6	2,5	-0,3
Черкаська	32,4	1,8	0,6	Запорізька	-12,0	3,5	-0,4
м.Київ	30,6	30,3	9,3	Херсонська	-10,7	1,6	-0,2
Дніпропетр.	29,4	9,6	2,8	Кіровоград.	-9,0	1,6	-0,1

Джерело. Держстат

Очікування.

У 2019 році очікується збереження позитивних тенденцій інвестиційного розвитку. Стримувальними факторами виступатиме висока минулорічна база порівняння, що особливо відчутною може бути у I кварталі 2019 року (у I кварталі 2018 року освоєні капітальні інвестиції зросли на 37,4%) та невизначеність, зумовлена проведенням подвійних виборів цього року в Україні, що, аналізуючи досвід попередніх років, зазвичай зумовлює зниження інвестиційної активності.

Довідково. Індекс економічних настроїв Держстату на I квартал 2019 року склав 106,3% (106,1% у I кварталі 2018 року).

За даними НБУ, у IV кварталі 2018 року підвищились очікування щодо інвестиційних витратів на машини, обладнання та інвентар, а також на проведення будівельних робіт у наступні 12 місяців (23,7% (у III кварталі 2018 року – 23,2%) та 12,4% (у III кварталі – 12,3%) – відповідно).